

ภาคผนวก

1. นายเชช. สเลด เจ้ากรมป่าไม้คนแรกของสยาม
2. ตารางสรุปข้อมูลจากแบบสอบถาม

นายเอช. สเลด
เจ้ากรมป่าไม้คนแรกของสยาม

พรพรรณ ทองตัน
นักอักษรศาสตร์ ๕ ฝ่ายแปลและเรียบเรียง
กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร

สมัยก่อน ไม้และผลผลิตจากป่าไม้ในประเทศเราเป็นของที่มีมาก เก็บมาขายประโยชน์ได้หลายประเภท นับตั้งแต่ ไม้สร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ใช้ทำฟืนหุงต้มอาหาร ใช้ทำอาวุธในการล่าสัตว์ ตลอดจนการเก็บผลผลิตที่ได้จากป่าเพื่อการ ยิงชีพ เช่น สมุนไพร กระวาน พริกไทย อำพันทอง ไม้หอม งาช้าง และเขาสัตว์ต่าง ๆ เป็นต้น คนไทยจึงคุ้นเคยกับการใช้ ประโยชน์จากป่าไม้โดยไม่มีข้อจำกัด แต่การจัดการเกี่ยวกับเรื่องผลประโยชน์ที่เกิดจากป่าไม้นั้นยังมีได้มีกฎเกณฑ์ใดกำหนดแน่นอน และมีได้อยู่ในความควบคุมของรัฐบาล ราษฎรต่างตัดฟันเอาไปใช้สอยหรือซื้อขายกันโดยเสรี ผลประโยชน์จึงตกอยู่กับ บุคคลบางกลุ่ม มิใช่รัฐบาลหรือประชาชนของประเทศโดยรวม

การจัดการป่าไม้ของไทยสมัยก่อนตั้งกรมป่าไม้

หลักฐานที่เกี่ยวกับการป่าไม้นั้นมีปรากฏอยู่ในสมัยรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เป็นต้นมา โดยกล่าวถึงการส่งไม้ เป็นส่วยแทนทองคำของหัวเมืองฝ่ายเหนือโดยทั่วไป ส่วนผลประโยชน์ของแผ่นดินอันได้จากป่าไม้ เริ่มมีขึ้นในระยะ พ.ศ. ๒๓๗๒ มีการนำไม้ชนิดต่างๆ มาใช้ประโยชน์ เช่น ไม้สัก ตะแบก ตะเคียนและยาง นำมาแปรรูปใช้ในงานก่อสร้าง ใช้ทำไม้หลักแพ ทำเสากระโดง และด้ามอาวุธ เป็นต้น สำหรับพื้นที่ทางภาคเหนือ ซึ่งเป็นแหล่งที่มีไม้สักอยู่ทั่วไป และมีเจ้าผู้ครอง นครที่มีศักดิ์เทียบเท่าประเทศราชปกครองอยู่เป็นแคว้นๆ ได้แก่ ลำพูน ลำปาง แพร่และน่าน เจ้าผู้ครองนครเหล่านี้ได้ยึดถือ ป่าไม้สักในเขตท้องที่ดังกล่าวเป็นทรัพย์สินส่วนตัว ผู้ใดจะทำไม้สักในป่าท้องที่นครใดต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าผู้ครองนครนั้นๆ โดยยอมเสียเงินให้ตามจำนวนต้นสักที่ตัดฟันลง เรียกว่าค่าตอไม้ โดยเจ้าของป่าจะส่งคนของตนออกไปเก็บเงินค่าตอจากผู้ตัด ฟันตามกำหนด แล้วนำเอาเงินมาให้กับเจ้าของป่า เพื่อนำขึ้นถวายเจ้าผู้ครองนคร เจ้าผู้ครองนครจะแบ่งเงินจำนวนนั้นออก เป็นสามส่วน ส่วนหนึ่งเป็นของเจ้าป่า ส่วนที่สองให้กับคนเก็บค่าตอไม้ และส่วนที่สามเป็นของเจ้าผู้ครองนครเองแต่ในการทำ ไม้ นั้นมิได้มีการควบคุมทางวิชาการเลย เช่น ไม่มีการกำหนดว่าจะตัดไม้จากป่าใด เป็นจำนวนเท่าใด มีขนาดโตอย่างต่ำที่สุด เท่าใด หรือจะตัดฟันในตอนไหนบ้าง ทำให้ทรัพยากรป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็วนอกจากนี้ การอนุญาตให้ทำป่าไม้ของผู้เป็นเจ้าของ ป่าต่างๆ ก็ได้เป็นไปโดยยุติธรรม เป็นเหตุให้มีการฉ้อโกงระหว่างผู้ขออนุญาต ผู้รับอนุญาต และเจ้าของป่า เสมอมา จนมีผู้เดือดร้อนยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ต่อรัฐบาลมิได้ขาด

สถานการณ์ป่าไม้เป็นดังนี้มาจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัฐบาลได้ตัดสินใจเข้าช่วยเหลือแก้ไข ปัญหา โดยได้ตราพระราชบัญญัติสำหรับผู้รักษาเมือง ซึ่งจะทำสัญญากับชาวต่างประเทศ พุทธศักราช ๒๔๑๗ ขึ้น โดย บัญญัติว่า สัญญาที่ผู้รักษาเมืองหรือผู้ครองนครจะกระทำกับชาวต่างประเทศนั้น จะต้องได้รับสัตยาบัน จากรัฐบาลก่อนจึงจะมีผลบังคับใช้ได้ โดยกำหนดให้เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติ และเพื่อให้ปัญหาทางด้านการ ป่าไม้ลดน้อยลงอีก รัฐบาลก็ได้ประกาศพระบรมราชโองการเรื่องชื่อไม้ขนสักใน พ.ศ. ๒๔๒๗ และเรื่องไม้ขนสักใน พ.ศ.

๒๔๓๐ ขึ้น ซึ่งการที่รัฐบาลยื่นมือเข้ามาเกี่ยวข้องกับดังกกล่าว นอกจากจะเป็นหนทางให้ผลประโยชน์ของแผ่นดินเพิ่มพูนออกงยขึ้นแล้ว ยังทำให้กิจการทำไม้มีเสถียรภาพยิ่งขึ้นอีกด้วย

ต่อมาเมื่อต่างประเทศได้ทราบว่ประเทศไทยมีป่าไม้อันมีค่ามาก ก็พากันเข้ามาขออนุญาตประกอบอาชีพทำไม้มากขึ้นทุกที จนเกิดการแข่งขันแก่งแย่งกันด้วยวิธีการต่างๆ นานา เพื่อได้รับอนุญาตในการทำป่าไม้ มีบรรดาผู้ทำไม้ที่ได้รับความเดือดร้อนแจ้งเรื่องราวร้องทุกข์ไปยังกระทรวงมหาดไทยเป็นจำนวนมาก

จากความวุ่นวายดังกล่าว รัฐบาลจึงตระหนักถึงความจำเป็นในการแก้ปัญหา และเข้าควบคุมการทำป่าไม้ให้เป็นระเบียบรัดกุมยิ่งขึ้น โดยการว่าจ้างผู้มีความรู้ และประสบการณ์ ทางป่าไม้มาจากต่างประเทศ เพื่อมาช่วยจัดการเรื่องป่าไม้ให้มีหลักเกณฑ์ ที่ถูกต้อง และในเวลานั้นเองมีบุตรขุนนางชาวเดนมาร์ก รับราชการอยู่ในประเทศไทยคนหนึ่งชื่อนายเอฟ. เดอแคสเตนสกายด์ (Mr. F. de Castenskiold) เริ่มแรกรับราชการเป็นทหารจนมียศเป็นกัปตันทำหน้าที่เป็นครูอยู่ในกองทหารล้อมพระราชวัง แต่โดยที่มีความสนใจในการป่าไม้ จึงได้ออกไปสำรวจเส้นทางล่องไม้ตามลำน้ำโขง ตั้งแต่เชียงแสนไปจนถึงไซ่ง่อน และภายหลังขออนุญาตเข้าป่าเขตลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งไม่มีใครคิดทำมาก่อนทั้งหมด แต่รัฐบาลไทยไม่อนุญาต ต่อมากระทรวงมหาดไทยก็ได้ว่าจ้างให้นายแคสเตนสกายด์เป็นผู้พิจารณาจัดการเกี่ยวกับการป่าไม้ในภาคเหนือ ท่านผู้นี้เสนอว่า ขอเดินทางไปตรวจและศึกษางานป่าไม้ในประเทศพม่าเสียก่อน แล้วจะกลับมาช่วยจัดการเรื่องป่าไม้ของไทย ซึ่งก็ได้รับพระบรมราชานุญาต แต่เป็นที่น่าเสียใจว่าท่านผู้นี้ได้ล้มป่วยและถึงแก่กรรมที่จังหวัดตากเสียก่อนจะดำเนินการใด ๆ รัฐบาลจึงจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลอังกฤษที่อินเดีย เพื่อว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญทางกิจการป่าไม้มาช่วยจัดการเรื่องป่าไม้ของไทย ซึ่งทางรัฐบาลอังกฤษที่อินเดียก็ได้ให้ความร่วมมือโดยให้ยืมตัวนาย เฮช. สเลด (H.Slade) มาช่วยราชการเป็นการชั่วคราว

ประวัติชีวิตและการทำงานของนายเฮช. สเลด

นาย เฮช. สเลด (H.Slade) เป็นชาวอังกฤษผู้มีความรู้ความสามารถในเรื่องการป่าไม้แต่ประวัติส่วนตัวอื่นๆ เช่น เกิดวัน เดือน ปีใด และจบการศึกษาจากที่ใด ไม่ปรากฏหลักฐานข้อมูลที่ค้นพบจากเอกสารของกองจดหมายเหตุแห่งชาติ เมื่อเขาจะลาออกจากกรมป่าไม้หลังจากรับราชการได้ราว ๔ ปีครึ่ง มีว่า "เนื่องจากนายสเลดเป็นคนอายุมากและมีความป่วยไข้ไม่เป็นปกติ" จึงพอสรุปได้ว่า นาย เฮช. สเลด คงจะมีอายุล่วงเลย ๕๐ ปีไปแล้ว และรายละเอียดที่ระบุไว้ในสัญญาว่าจ้างกล่าวว่า เดิมรับราชการอยู่กับรัฐบาลอังกฤษที่อินเดีย ทางรัฐบาลที่อินเดียได้ส่งไปจัดการเรื่องป่าไม้ในประเทศพม่า เมื่อรัฐบาลไทยติดต่อขอว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญด้านกรป่าไม้จากพม่า รัฐบาลอังกฤษที่อินเดียได้อนุญาตให้ยืมตัวนาย เฮช. สเลด (H.Slade) ผู้เชี่ยวชาญด้านกรป่าไม้มาช่วยราชการในประเทศไทยเป็นการชั่วคราว โดยมีกำหนดเวลา ๓ ปี (ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๙ - ๒๔๔๑) นาย เฮช. สเลด ได้เดินทางมาถึงกรุงเทพฯ ในวันที่ ๓ มกราคม ๒๔๓๙ เมื่อแรกเข้ารับราชการได้รับเงินเดือนและเบี้ยเลี้ยงรวมกันเดือนละ ๑,๗๕๐ รูปี

นาย เฮช. สเลด เป็นผู้มีความขยันและสนใจในหน้าที่การงานเมื่อเขาเดินทางมาถึงประเทศไทยก็เริ่มลงมือปฏิบัติงานทันที โดยได้ศึกษาข้อมูลทั่วไปของกรป่าไม้ในประเทศไทยเป็นประการแรกเพื่อทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการจัดการป่าไม้ ขั้นตอนต่อมาคือในวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๗ เขาก็ได้ออกเดินทางขึ้นไปทางภาคเหนือเพื่อทำการสำรวจกิจการป่าไม้สักแถบนั้น โดยเรียกไฟลากจูง และมีนักเรียนป่าไม้ฝึกหัดติดตามไปด้วยจำนวน ๕ นาย ตามข้อความที่เขาได้บันทึกไว้ในรายงานการสำรวจป่าไม้ (ต้นฉบับแปลสำนวนเดิม) ในคราวนั้นดังนี้ คือ

"วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๑๔ เวลาบ่าย ๒ โมง ข้าพเจ้าออกจากกรุงเทพฯ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ ประทานเรือแม่ปะให้ไป ๓ ลำ ลำสำหรับข้าพเจ้าไปบนเรือสบายดี อีก ๒ ลำนั้นเป็นเรือนักเรียน ๕ นาย ที่จัดให้ไปฝึกหัดกับข้าพเจ้า ลำ ๑ อีกลำ ๑ เป็นเรือครัวแลคนใช้ของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าในเรือกลไฟชื่อ "ออเรียลต์ล" จูงไป

ลำ ๑ เรือกลไฟจุงเรือ ๓ ลำ ไปจนถึงวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๑๔ เวลาเช้า ๔ โมง ถึงที่นำต้นต้องส่งเรือกลไฟกลับมา
กรุงเทพฯ แล้วใช้ถ่อขึ้นตามลำแม่น้ำต่อไป"

นาย เอช. สเลต ได้เดินทางมาถึงเมืองชยันนาทในวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ และตรวจดูวิธีเก็บภาษีไม้ที่ด่านชยันนาท ต่อจาก
นั้นลงเรือไปปากน้ำโพ นครสวรรค์ ต่อไปถึงอุตรดิตถ์ในวันที่ ๑ มีนาคม จากนั้นก็เดินทางด้วยช้างไปถึงจังหวัดแพร่ในวันที่ ๘
มีนาคม และต่อไปยังลำปาง ลำพูน และเชียงใหม่ตามลำดับ ถึงเชียงใหม่
ในวันที่ ๒ เมษายน ร.ศ. ๑๑๕ ได้มีเวลาได้สวนสอบถามวิธีการป่าไม้ในเมืองเชียงใหม่ ทั้งสืบถามผู้รับเช่าทำป่าไม้และคนทำ
การป่าไม้ ได้ข้อมูลสมควรแก่เวลา

ในวันที่ ๒ มิถุนายน จึงเดินทางออกจากเมืองเชียงใหม่ สองแพตามลำแม่น้ำปิงผ่านจังหวัดตาก พักอยู่ที่ตาก ๕ วัน
แล้วเดินทางกลับถึงกรุงเทพฯ ในวันที่ ๒๑ มิถุนายน ร.ศ. ๑๑๕ รวมเวลาที่เดินทางไปศึกษาข้อมูลและสำรวจป่าไม้เป็นเวลา ๔
เดือน ๒๑ วัน นาย เอช. สเลต ได้มีโอกาสตรวจที่ทำการป่าไม้สำคัญๆ ทั้งหมด เว้นแต่เมืองน่านกับเมืองสวรรคโลก เขาได้พบ
ปะหุดจาไตสวนได้ตอบในการทำการป่าไม้กับผู้อำนวยการของบริษัททำการป่าไม้ทุกบริษัท และกับผู้อำนวยการทำป่าไม้ฝ่าย
ไทยและพม่าด้วย ซึ่งทุกแห่งที่เขาเดินทางไปเขาจะได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดี

เมื่อเขาเดินทางกลับถึงกรุงเทพฯ นาย เอช. สเลต ได้มีจดหมายฉบับหนึ่งถึงเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๒๖
มิถุนายน ๒๔๓๙ แจ้งว่าเขาได้กลับจากการไปสำรวจการป่าไม้ทางภาคเหนือแล้ว และรายงานเรื่องป่าไม้ต่าง ๆ เรื่องแบบ
แผนวิธีจัดการรักษาป่าไม้ในเมืองอื่นๆ เรื่องวิธีการตรวจอายุไม้สักและการตัดฟัน ตลอดจนหน้าที่ของเจ้าพนักงานป่าไม้ในเมือง
อื่นๆ เรื่องวิธีการตรวจอายุไม้สักและการตัดฟัน ตลอดจนหน้าที่ของเจ้าพนักงานป่าไม้ เป็นต้น

ต่อมาวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๔๓๙ นาย เอช. สเลต ก็มีหนังสือถึงเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยอีกฉบับหนึ่ง ซึ่งมีเนื้อ
หากกล่าวถึงข้อบกพร่องและวิธีการจัดการ ตลอดจนเสนอให้ตั้งกรมป่าไม้ขึ้น อีกทั้งยังแนะนำว่าควรนำพระราชบัญญัติป่าไม้ขึ้น
เสนอที่ประชุมรัฐมนตรีเนื่องจากขณะนั้นไม่มีพระราชบัญญัติป่าไม้เลย จะมีแต่ก็ข้อบังคับเก่าๆ เท่านั้น ซึ่งจะใช้ไม่ได้อีกแล้ว
และถ้าไม่มีพระราชบัญญัติ กรมป่าไม้จะทำการอย่างไรก็คงจะไม่ได้ผล จึงควรทำร่างพระราชบัญญัติเสนอที่ประชุมพิจารณา
โดยด่วน สำหรับปัญหาและข้อบกพร่องในกิจการป่าไม้ของไทย กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้ คือ

๑. การที่ป่าไม้ทั้งหมดอยู่ในความยึดถือครอบครองของเจ้านาย เจ้าของป่าในท้องที่นั้นๆ ทำให้รัฐบาล
ไม่สามารถยื่นมือเข้าไปดูแลควบคุมการทำป่าไม้ได้ ผลประโยชน์ของประเทศจึงตกอยู่ในมือของบุคคลกลุ่มเดียว ขาดความยุติ
ธรรมแก่ผู้ขออนุญาตทำไม้ ซึ่งก่อให้เกิดข้อขัดแย้งและปัญหาต่างๆ ตามมา

๒. การทำป่าไม้เท่าที่เป็นอยู่นั้นไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ที่ถูกต้อง ขาดหลักวิชาเกี่ยวกับการคุ้มครองรักษาป่าไม้ให้
อำนวยผลอย่างถาวร

อนึ่ง พร้อมกันนี้ นายสเลตได้แจ้งความประสงค์ของตนต่อเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยดังนี้

๑. ควรให้แจ้งความแก่ผู้แทนรัฐบาลต่างประเทศว่าจะไม่ลงดวงตราอนุญาตได้รับเช่าทำป่าไม้อีก
๒. ถ้าพอป้องกันได้แล้ว ไม่ควรลงดวงตราอนุญาตให้รับเช่าทำป่าไม้
๓. ควรนำร่างสัญญาป่าไม้เข้ามาใหม่มาเสนอที่ประชุมเสนาบดี และสัญญาที่ยังจะต้องอนุญาตให้รับ
เช่าทำ ควรให้ใช้ตามแบบใหม่ที่เสนอมานี้
๔. ให้เป็นการตกลงว่าควรจะมีกรมป่าไม้หรือไม่ และควรจะจัดกรมนั้นอย่างไร
๕. บรรดาการป่าไม้ทั้งปวง รวมทั้งด่านภาษีไม้ที่ชยันนาท ควรให้ยกมาขึ้นกับกระทรวงมหาดไทย
๖. ควรนำร่างพระราชบัญญัติป่าไม้เสนอที่ประชุมรัฐมนตรี

ในเรื่องกรมป่าไม้ นั้น นายสเลตเห็นว่าควรแยกเป็นกรมหนึ่งต่างหาก โดยกล่าวว่าจำเป็นต้องมีกรมป่าไม้ดูแลการบังคับบัญชาป่าไม้ พิจารณาตัดสินปัญหาในเรื่องป่าไม้ทั้งปวง และควรให้เป็นกรมที่มีผู้เชี่ยวชาญวิชาการป่าไม้ด้วย แต่ไม่ใช่ว่าจะตั้งได้ในครู่เดียว ควรรีบลงมือจัดการตั้งเสียเวลานี้ กรมป่าไม้ยังแยกกันอยู่ ขึ้นกับมหาดไทยบ้าง พระคลังข้างข้าง ยังเป็นวิธีที่จะพาให้เกิดความเข้าใจผิด ความยุ่งยากและชักช้า...”

นายสเลตได้ส่งข้อคิดเห็นนี้เสนอไปยังกระทรวงมหาดไทย พร้อมทั้งร่างสัญญาป่าไม้แบบใหม่และร่างพระราชบัญญัติป่าไม้ที่เขาทำขึ้นด้วย เมื่อเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยได้รับหนังสือแล้ว ได้มีการพิจารณาถึงความเหมาะสม ในที่สุดก็เห็นชอบด้วยกับข้อเสนอนาย เอช. สเลต และเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยได้มีหนังสือที่ ๘๘/๑๙๓๗ ลงวันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๗ นำความขึ้นกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ก็ได้ทรงมีพระราชดำริเห็นชอบ และได้พระราชทานพระราชหัตถเลขาตอบ ที่ ๖๒/๓๘๕ ลงวันที่ ๑๘ กันยายน ร.ศ. ๑๑๕ (พ.ศ. ๒๔๓๙) ถึงพระเจ้าอภัยเธอกรมหมื่นดำรงราชานุภาพ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งกรมป่าไม้ขึ้น โดยให้สังกัดกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเนื้อความตอนหนึ่งในพระราชหัตถเลขา กล่าวว่า

“ด้วยจดหมายที่ ๘๘/๑๙๓๗ ลงวันที่ ๖ เดือนนี้ ส่งรายงานมิสเตอร์สเลตตรวจการป่าไม้ มีความเห็นที่จะจัดการต่อไป มหาดไทยเห็นชอบด้วย ขออนุญาตจัดการนั้น ได้ตรวจดูตลอดแล้วเห็นว่าความคิดของมิสเตอร์สเลตเป็นความถูกต้องดีแท้ทุกประการ เป็นอนุญาตให้จัดการตามที่ว่า...” และได้พระราชทานความเห็นในบางเรื่องดังนี้

“ตามข้อความซึ่งมิสเตอร์สเลตแนะนำข้อ ๑ ควรให้แจ้งแก่รัฐบาลต่างประเทศว่าจะไม่ลงดวงตราอนุญาตให้รับเช่าทำป่าไม้ที่อื่น ให้แจ้งไปยังกระทรวงต่างประเทศ

ร่างสัญญาป่าไม้ใหม่นี้ให้เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยนำขึ้นปรึกษาในที่ประชุมเสนาบดีกรมป่าไม้ นั้น เป็นตกลงให้ตั้ง บ้านดาป่าไม้ทั้งปวงแลด่านภาษีเมืองชัยนาทให้อยู่ในกระทรวงมหาดไทย ให้นำร่างพระราชบัญญัติการป่าไม้เสนอที่ประชุมรัฐมนตรี...”

นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอันใหญ่หลวงของพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีพระเนตรอันยาวไกล มองเห็นประโยชน์ของชาติในกาลข้างหน้า จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งกรมป่าไม้ขึ้น นับตั้งแต่วันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๗ และต่อมากษัตริย์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายเอช. สเลต ดำรงตำแหน่งเจ้ากรมป่าไม้ตั้งแต่วันที่ ๑๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๗

สำหรับร่างพระราชบัญญัติป่าไม้ที่นายสเลตได้นำเสนอเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยนั้นเขาได้ร่างขึ้นโดยใช้กฎหมายป่าไม้ของพม่าเหนือเป็นเค้าโครง เพราะเป็นที่ยอมรับในวงการป่าไม้ทั้งปวงว่า กฎหมายป่าไม้ของพม่าสามารถใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ กับกรมป่าไม้ได้ดี ป่าไม้ในประเทศไทยส่วนมากก็คล้ายคลึงกับของพม่า พระราชบัญญัติที่ร่างขึ้นจึงควรใช้กับการป่าไม้ของไทยได้ด้วย

ส่วนรายงานการสำรวจป่าไม้ที่เขาเขียนขึ้น มีเนื้อหาสำคัญทั้งหมด ๗ หมวด คือ

หมวดที่ ๑ บานแพนง เนื้อหากล่าวถึงรายละเอียดในการเดินทางตั้งแต่วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๑๕ (พ.ศ. ๒๔๓๘) โดยเรือกลไฟ "ออเรียลด์" จากกรุงเทพฯผ่านและพักแรมตามจังหวัดต่างๆ ดังนี้คือ ชัยนาท ปากน้ำโพ อุตรดิตถ์ แพร่ ลำปาง เชียงใหม่ และได้บรรยายถึงเรื่องการตรวจป่าในจังหวัดนั้นๆ

หมวดที่ ๒ หมวดที่ ๓ หมวดที่ ๔ ว่าด้วยเรื่องป่าไม้ เรื่องสัญญารับเช่าทำไม้ เรื่องวิธีที่ผู้ได้รับสัญญาทำการป่าไม้ และเรื่องการรักษาป่าไม้ ซึ่งกล่าวถึงป่าไม้ทั่วไป การชี้แจงเรื่องการทำไม้ที่ถูกต้องวิธี เช่น การกานไม้ การตัดฟัน และตัดเลื่อยไม้ การล่องไม้ และการส่งออกไปขาย ตลอดจนเรื่องสิทธิในการถือครองป่าของแผ่นดิน

หมวดที่ ๕ หมวดที่ ๖ หมวดที่ ๗ ว่าด้วยการค้าขาย หนทางจัดการแก้ไข และเรื่องการเงิน ซึ่งมีรายละเอียดกล่าวถึงเรื่องพระราชบัญญัติป่าไม้ การป้องกันกันป่าไม้จากการทำลายหรือสูญหาย การตั้งกรมป่าไม้และนักเรียนป่าไม้ ตลอดจนเรื่องเงินค่าตอบแทนและการเก็บเงินผลประโยชน์ เป็นต้น

พร้อมกันนี้ยังมีจดหมายแนบอีก ๓ ฉบับคือ

จดหมาย ก เรื่องการเก็บภาษีไม้ที่ชัยนาท

จดหมาย ข เรื่องการเก็บเงินค่าตอบแทน

จดหมาย ค เรื่องแบบสัญญารับเช่าทำไม้ที่ใช้อยู่ทุกวันนี้

การบริหารงานป่าไม้ของนายเอช. สเลด

หลังจากที่นายสเลดได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้ากรมป่าไม้ตั้งแต่วันที่ ๑๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๘ เขาก็ได้ปฏิบัติหน้าที่แก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในเรื่องการทำป่าไม้ของไทยตามแนวทางที่ได้แจ้งไว้ในสารการสำรวจป่าไม้ของเขา จนสถานการณ์ป่าไม้ค่อยคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น สำหรับกรมป่าไม้ที่แรกตั้งขึ้นนั้น สังกัดอยู่กับกระทรวงมหาดไทย เจ้ากรมป่าไม้ก็ขึ้นตรงต่อเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย มีตำแหน่งหน้าที่ของผู้รับผิดชอบราชการกรมป่าไม้ดังนี้

๑. เจ้ากรมป่าไม้ (Conservator of Forests = CF)
๒. ปลัดกรมป่าไม้ (Deputy Conservator Of Forests = DCF)
๓. ผู้ช่วยเจ้ากรมป่าไม้ (Assistant Conservator Of Forests = ACF)
๔. รองผู้ช่วยเจ้ากรมป่าไม้ (Extra Assistant Conservator Of Forests = EACF)
๕. กำนันป่า (Forest Ranger = FR)
๖. ผู้ใหญ่ป่า (Forest Guard = FG)

อนึ่ง มีการแบ่งส่วนราชการในกรมป่าไม้ดังนี้

๑. ภาคหรือกอง (Forest Divisions) มีปลัดกรมป่าไม้เป็นผู้ดำเนินงานรับผิดชอบเรียกว่า เจ้าพนักงานป่าไม้ภาค (Divisional Forests Officer)

๒. บริเวณ (Forest Sub-divisions) มีผู้ช่วยหรือรองผู้ช่วยเจ้ากรมป่าไม้เป็นผู้ดำเนินงานรับผิดชอบ เรียกว่า พนักงานป่าไม้บริเวณ (Sub-divisions Forest Officer)

๓. แขวง (Forest Rangers) มีกำนันป่าเป็นผู้ดำเนินงานรับผิดชอบ เรียกว่า พนักงานป่าไม้แขวง (Range Forest Officer)

๔. ประจำป่า (Forest Beats) มีผู้ใหญ่ป่าเป็นผู้ดำเนินงานรับผิดชอบ เรียกว่า พนักงานประจำป่า (Beat Forest Officer)

ในระหว่างที่นายสเลตเป็นเจ้าของป่าไม้ ได้มีการว่าจ้างชาวต่างประเทศมาช่วยราชการอีกหลายคน เช่น นายทอทแทนแฮม (Mr. W.F.L. Tottenham) จากกรมป่าไม้ประเทศพม่ามาเป็นผู้ช่วยเจ้ากรมป่าไม้ นายมอดเดอร์ (Mr. Modder) ซึ่งเคยรับราชการอยู่ในประเทศลังกามาเป็นนายด่านภาษีปากน้ำโพ และนายเม็คเวอร์ธ (Mr. C.M. Medworth) มาเป็นป่าไม้ภาคเชียงใหม่ เป็นต้น ซึ่งก็เนื่องจากขณะนั้นการดำเนินงานในกรมป่าไม้ยังไม่เข้ารูปเข้ารอยและขาดบุคลากรที่มีความชำนาญที่จะคอยควบคุมฝึกหัดคนไทยที่ทำงานในกรมป่าไม้นั้น

ต่อมานายสเลตได้มีหนังสือลงวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๓๙ เสนอความเห็นต่อเสนาบดีมหาดไทยขอตั้งที่ทำการกรมป่าไม้ขึ้นที่นครเชียงใหม่ เพื่อความสะดวกรวดเร็วในงานราชการป่าไม้ ซึ่งนายสเลตต้องออกตรวจป่าแถบนั้นอยู่เสมอ อีกทั้งเชียงใหม่ก็เป็นเมืองศูนย์กลางของไม้สักทางภาคเหนือ จึงควรมีที่ทำการกรมป่าไม้สำหรับการตรวจตราควบคุม และการเก็บภาษีไม้อยู่ที่เชียงใหม่ เพื่อผลประโยชน์ของแผ่นดินโดยรวม สำหรับการติดต่อราชการกับกระทรวงมหาดไทยเจ้าสังกัดนั้นมิปรากฏอยู่ในหนังสือราชการของเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยตอนหนึ่งว่า " ..มิสเตอร์สเลตยื่นความเห็นว่าการกรมป่าไม้ที่เชียงใหม่ ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีหนังสือตรงถึงเจ้ากรมป่าไม้ทีเดียว ถ้าเป็นการสำคัญให้มหาดไทยรับจดหมายไว้แล้ว ถ้ามหาความเห็นเจ้ากรมป่าไม้ ถ้าเป็นการรีบร้อนก็ให้จัดไปก่อน กับว่าถ้าไปทำการมณฑลใดจะปรึกษาข้าหลวงมณฑลนั้น มหาดไทยได้แยกหน้าที่กรมป่าไม้ขึ้นในกระทรวง มีตำแหน่งเจ้าหน้าที่เสมอปลัดกรม การรับเงินจ่ายเงินควรมอบคลังทีเดียว การนี้ในชั้นต้นให้พระยาสุรษดี กำกับไปก่อน..."

หลังจากตั้งที่ทำการกรมป่าไม้ที่เชียงใหม่แล้ว นายสเลตก็ได้ปฏิบัติหน้าที่ประจำอยู่ที่เชียงใหม่เป็นส่วนใหญ่ ควบคุมดูแลการจัดการป่าไม้สักทางแถบภาคเหนือและบริเวณใกล้เคียงในปี พ.ศ. ๒๔๓๙ ได้มีการตั้งสาขาระดับป่าไม้ภาคพิษณุโลก ยวม แพร่ และน่าน กับตั้งด่านป่าไม้เพิ่มขึ้นที่กาญจนบุรี ลำปาง และยวม

เมื่อนายสเลตรับราชการมาครบกำหนด ๓ ปี ตามสัญญาจ้าง ในวันที่ ๓ มกราคม ร.ศ. ๑๑๗ (พ.ศ. ๒๔๔๑) พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยขณะนั้นได้มีหนังสือกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อทรงทราบ พระองค์ทรงมีพระราชหัตถเลขา ลงวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๑๗ ตอบมาว่า เท่าที่นายสเลตได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณมาครบ ๓ ปี นั้น ได้ทำการเป็นประโยชน์แก่ราชการมาด้วยดี แต่ก็ยังมีการซึ่งจะต้องจัดให้เป็นที่ยอมรับต่อไปอีกมาก จึงเห็นควรต่อสัญญาว่าจ้างนายสเลตไปอีกสัก ๓ ปี ทางกระทรวงมหาดไทยจึงทำหนังสือขอยืมตัวนายสเลตเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไปอีก ๓ ปี ตามพระราชประสงค์ โดยแจ้งไปยังรัฐบาลอังกฤษที่อินเดีย และต่อมาได้รับจดหมายตอบว่าทางอินเดียไม่ขัดข้อง ยินยอมอนุญาตให้นายสเลตรับราชการในเมืองไทยต่อไปได้ แต่ให้เวลาเพียง ๒ ปี นับจากวันที่ ๑ มกราคม ร.ศ. ๑๑๗ เป็นต้นไป

นายสเลตได้ปฏิบัติงานรับผิดชอบหน้าที่เจ้ากรมป่าไม้ด้วยความอุตสาหะ ได้ปฏิบัติหน้าที่ปรับปรุงแก้ไขปัญหาของการป่าไม้จนได้รับผลดี และการทำงานหลาย ๆ อย่าง ของเขาก็ประสบความสำเร็จในเวลาต่อมา

ผลงานด้านการป่าไม้ของนายเอช สเลต ในช่วงที่ดำรงตำแหน่งเจ้ากรมป่าไม้

ผลงานสำคัญๆ ที่เกี่ยวกับการป่าไม้พอสรุปได้ดังนี้

๑. เรื่องสิทธิในการถือครองป่าของแผ่นดิน

ในปีแรกที่ตั้งกรมป่าไม้ ปัญหาเบื้องต้นที่มีความสำคัญที่สุดต่อการบริหารงานป่าไม้ตามข้อเสนอของนายเอช. สเลต คือ การขอโอนอำนาจการครอบครองป่าไม้ตอนหนึ่งว่า "ต้องถือว่าบรรดาป่าไม้ทั้งปวงเป็นสมบัติของกรุงสยามและควรต้องจัดการเป็นของแผ่นดิน...ข้าพเจ้าจะยอมรับว่าเจ้าของป่าไม้มีอำนาจจะใช้ไม้หรือขายไม้ที่ออกจากป่าของตนได้ แต่จะไม่ยอมให้มีอำนาจทำอันตรายป่า และไม่ยอมให้ทำการอย่างใดอันจะให้ผลประโยชน์ป่าน้อยลงด้วย ถ้าคิดอีกอย่างหนึ่งว่าไม้เป็นเงินต้นทุน ไม้ตัดฟันได้ในปีหนึ่ง ๆ เป็น ดอกเบี้ย ข้าพเจ้าจะยอมให้เจ้าของป่าได้รับแต่ดอกเบี้ยไม่ยอมให้เอาต้นทุนไป

เพราะต้นทุน เป็นสมบัติของคนทั้งแผ่นดินผู้ที่เป็นเจ้าของป่าอยู่บัดนี้จะแก่งทำอย่างหนึ่งอย่างใด ให้คนทั้งแผ่นดินขาดผลประโยชน์ด้วยนั้นไม่ได้ ถ้าตกลงเป็นเช่นนี้แล้วบ้านดาป่าไม้ทั้งปวงจะต้องให้อยู่ในความจัดปกครองของแผ่นดิน ยอมให้เจ้าของป่าไม้ทำได้แต่เพียงในกำหนดซึ่ง แผ่นดินกำหนดให้มัน เมื่อต่อไปแล้วจึงค่อยจัดซื้อป่าหรือจัดอย่างใดให้เป็นของแผ่นดินแล้วจัดการเป็นไม้ของแผ่นดินสืบไป”

ในเรื่องนี้ได้มีการเจรจาขอสิทธิในการบริหารและผลประโยชน์จากป่าไม้มาเป็นของรัฐบาลเพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน ซึ่งเป็นผลให้เจ้านายฝ่ายเหนือเหล่านั้นไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพิจารณาอนุญาตให้ผู้ใดทำป่าไม้ได้ต่อไป การทำป่าไม้สักจะทำได้โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตเท่านั้น และรัฐบาลตกลงจ่ายเงินส่วนแบ่งค่าตอบแทนให้ครั้งหนึ่งหลังจากที่เก็บได้เป็นรายปี เพื่อทดแทนผลประโยชน์ที่เจ้านายชั้นต่างๆ เคยได้รับ การเจรจาในเรื่องนี้ได้รับผลสำเร็จในช่วง ๒ ปีต่อมา

๒. ดำเนินนโยบายทางการคุ้มครองป้องกันป่า

เนื่องจากนายสเลดเห็นว่าป่าไม้เป็นสมบัติของแผ่นดิน ควรที่จะรักษาให้คงอยู่ต่อไปให้นานที่สุดเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ต้องให้การคุ้มครองป้องกันป่าไม้ที่มีอยู่ และเสริมสร้างป่าไม้ใหม่ขึ้นมาทดแทนไม้ที่เสียไป ในเรื่องนี้ นายสเลดได้ดำเนินการต่างๆ ดังนี้

๒.๑ เริ่มใช้สัญญาอนุญาตทำป่าอย่างใหม่ สัญญาอนุญาตทำป่าไม้สักที่ใช้มาก่อนและที่ใช้อยู่มีการยกเลิกไปใน พ.ศ. ๒๔๓๙ บริษัททำป่าไม้ต่างๆ ต้องนำสัญญาเก่ามาเปลี่ยนเป็นสัญญาแบบใหม่ ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปได้ว่า

(๑) สัญญาอนุญาตทำป่าไม้แบบใหม่ กำหนดให้มีอายุ ๖ ปี

(๒) ไม้สักชั้นหนึ่งที่ตัดได้ต้องมีขนาดวัดรอบตรงสูงจากพื้นดิน ๔ ฟุต ๖ นิ้ว ไม่ต่ำกว่า ๖ ฟุต ๔ ๑/๒

นิ้ว

(๓) กำหนดให้กานไม้สักไว้ให้แห้ง ๒ ปีก่อนตัดฟัน คือถ้าไม่สดเมื่อเวลาจะล่องลงน้ำจะจมน้ำสูญหายหรือจมติดโคลนตามขวางไม้อื่น หากตัดฟันไม่สดทิ้งไว้ให้แห้งกับพื้นดินก็มักจะถูกไฟไหม้และแห้งช้า ถึงจะแห้งก็ไม้แห้งสนิทดีเหมือนกับไม้ที่ตายแล้วยืนแห้งอยู่จึงควรกานไม้ทิ้งไว้ให้แห้งเสียก่อนแล้วจึงลากลงน้ำจะดีกว่า “กานไม้” คือวิธีที่จะทำให้ไม้ตายก่อนตัดฟัน ทำโดยพันเป็นวงรอบโคนต้น แนวกว้าง ๒-๓ นิ้ว สึกถึงแก่น ทิ้งไว้ให้แห้งสองปี ถ้าตัดฟันต้นหนึ่งแล้วให้กานไม้ต้นที่อยู่ถัดไป เพื่อจะให้ไม้กานไว้สำหรับตัดฟันได้เสมอ

(๔) ไม้ซุงต้องตัดตรากรรมสิทธิของเจ้าของเสียก่อนที่จะตัดลงน้ำ และห้ามมิให้ทำการแปรรูปก่อนชำระค่าตอบแทนและภาษี

(๕) ค่าตอบแทนขึ้น ๑ กำหนดอัตราต้นละ ๔ ๑/๒ รูปี

๒.๒ มีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกิจการป่าไม้ เช่น

(๑) พระราชบัญญัติไม้ซุงและไม้ท่อนที่ดวงตราลบเลื่อน ร.ศ. ๑๑๕

(๒) พระราชบัญญัติรักษาป่า ร.ศ. ๑๑๖

(๓) พระราชบัญญัติรักษาต้นไม้สัก ร.ศ. ๑๑๖

(๔) พระราชบัญญัติป้องกันการลักลอบตัดตราไม้ ร.ศ. ๑๑๗

(๕) พระราชบัญญัติป้องกันการลักลอบชักลากไม้สักออกจากป่า

ที่ยังมิได้เสียค่าตอบแทนและภาษี ร.ศ. ๑๑๘

(๖) พระราชบัญญัติเปลี่ยนวิธีเก็บภาษีไม้กระยาเลย ร.ศ. ๑๑๙

๓. ใน พ.ศ. ๒๔๔๑ มีการเจรจากับประเทศพม่าขอตั้งด่านป่าไม้ขึ้น ที่ตำบลกาโด เมืองมะละแหม่ง เพื่อแก้ปัญหาเรื่องป่าไม้สักทางจังหวัดแม่ฮ่องสอนและทางอำเภอแม่สอด จังหวัดตากที่ไม่สามารถนำส่งมาซื้อขายทางลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาได้ เพราะต้องชักลากข้ามภูเขาสูงเป็นระยะทางไกล ถ้านำส่งมาทางแม่น้ำสาละวินไปขายในเขตประเทศพม่าจะดีกว่า และได้รับความยินยอมจากพม่า ด่านป่าไม้ที่ตั้งขึ้นเรียกว่าด่านป่าไม้กาโด ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลไทยไปประจำอยู่ เพื่อตรวจเก็บค่าต่อไม้สักจากประเทศไทยที่นำส่งลงมาทางแม่น้ำสาละวินและในปีเดียวกันก็มีการตั้งด่านภาษีไม้ปากน้ำโพขึ้นแทนด่านภาษีไม้ที่จังหวัดไชยนาท เนื่องจากด่านภาษีไม้แห่งเดิมทำเลไม่เหมาะสม ตั้งอยู่ในตำแหน่งที่ต่ำลงมามาก ไม้ซุงที่ส่งมาจากภาคเหนือถูกนำไปขายก่อนที่จะผ่านด่านภาษี ทำให้เงินภาษีไม้รั่วไหลไปเป็นจำนวนมาก จึงได้ย้ายด่านภาษีไม้ขึ้นไปตั้งที่ตำบลปากน้ำโพ นครสวรรค์ ซึ่งเป็นจุดรวมของแม่น้ำปิง วัง ยม น่าน บรรดาไม้ซุงที่ส่งมาจากทางเหนือต้องมารวมกันที่ปากน้ำโพ ด่านก็สามารถเก็บภาษีไม้ได้ครบถ้วน ด่านภาษีไม้ที่ปากน้ำโพ เรียกว่า กองด่านป่าไม้ปากน้ำโพ

๔. การเตรียมบุคลากรเพื่องานป่าไม้ในอนาคต

นายสเลตมีความเห็นว่ารัฐบาลจำเป็นต้องมีหน่วยงานควบคุมป่าไม้ เพื่อจัดการป่าไม้ให้มีเสถียรภาพและรักษาสภาพสมบูรณ์ของป่าไว้ให้ได้ เขาได้กล่าวไว้ในรายงานการสำรวจป่าไม้ว่า “ข้าพเจ้าเห็นว่าหน้าที่ของกรมป่าไม้นั้นหนักมาก ถ้ามีพนักงานป่าไม้ชาวยุโรปชำนาญแต่ผู้เดียวกับเด็กหนุ่มที่ยังไม่รู้การป่าไม้และมีได้หัดในทางบังคับบัญชาการเลย แล้วจะหมายใจให้คนชาวยุโรปคนเดียวนั้นตรวจป่าไม้ในแผ่นดินให้ได้ถ้วนถี่และดูแลการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันว่าหวังใจไม่ได้เลย

ข้าพเจ้าไม่เต็มใจเลยที่จะให้ชาวยุโรปหลายคน และในเวลาหนึ่งข้าพเจ้าได้หวังใจว่าในกรมป่าไม้จะใช้คนไทยทั้งสิ้น จึงมาเห็นว่าขั้นต้นควรเรียกหาคน พนักงานป่าไม้ที่ชำนาญแล้วมาใช้น้อย ๆ คนก่อน จะเป็นประโยชน์แก่รัฐสยามแล้วควนชำนาญคนหนึ่งให้มีคนไทยหลายคนเป็นพนักงานรอง เป็นที่ฝึกหัดเล่าเรียนคงได้รับความฝึกหัดดีกว่าให้เรียนรู้ด้วยไม่มีครู ข้าพเจ้าหวังใจประกอบด้วยความเชื่อว่า ถ้าจัดดังนี้ ไม่นานนักถึงเวลาที่กรมป่าไม้ล้วนเป็นคนไทยชำนาญการป่าไม้เป็นผู้ดูแลจัดการป่าไม้อันดีในประเทศสยาม ด้วยแบบแผนที่ดีอย่างยิ่ง...”

ในเรื่องนี้นายสเลตได้เสนอให้รัฐบาลจัดเตรียมพนักงานป่าไม้ที่ได้รับการอบรมทางสาขานี้โดยเฉพาะ มาเป็นผู้ดำเนินงาน และต้องเตรียมไว้สำหรับอนาคตด้วย โดยควรจัดเด็กหนุ่มส่งไปเล่าเรียนวิชาการป่าไม้ที่โรงเรียนการป่าไม้ในประเทศอังกฤษหรือในอินเดียสองสามคน เมื่อสำเร็จมาแล้วควรจะรับตำแหน่งผู้บัญชาการในกรมป่าไม้ ในขั้นแรกนี้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะให้คนดีและสำเร็จทางวิชาการป่าไม้โดยตรง จากประสบการณ์การทำงานด้านป่าไม้ของนายสเลต เขาได้ให้ข้อคิดว่าการจะเลือกคนส่งไปเรียนวิชาการป่าไม้และการจัดคนเข้ารับราชการในกรมป่าไม้ต้องคำนึงถึงด้วยว่าชีวิตของเจ้าพนักงานป่าไม้นั้นมีความลำบากตรากตรำอย่างยิ่งต้องทำงานอยู่ในป่าห่างไกลความเจริญปีละหลาย ๆ เดือน หาของยังชีพไม่ใคร่ได้ ต้องเดินป่าฝ่าที่ทางลำบากทุกฤดูกาล แม้เจ็บไข้ได้ป่วยก็หาแพทย์รักษาได้ยาก มีชีวิตอยู่ในป่าเปลี่ยวบางทีหลายปีก็ว่าจะมาเยี่ยมเยียนครอบครัวสักครั้งหนึ่ง หากเป็นคนชอบท่องเที่ยวก็จะมีผู้ลำบากนัก แต่ถ้าเป็นคนมีตระกูล ชอบความสะดวกสบาย เคยอยู่แต่ในเมือง คงจะเป็นเจ้าพนักงานป่าไม้ที่ดำนันทรมิได้ เพราะไม่สามารถจะทนทำงานหนักในป่าไม้ได้เลย และเพื่อเป็นการกันการผิดพลาดในการเลือกคนส่งไปเรียนวิชาการป่าไม้ นายสเลตเห็นว่าควรส่งบุคคลนั้นไปทดลองทำงานอยู่ในป่าเสียสัก ๖ เดือนเป็นอย่างน้อยเพื่อเป็นการพิสูจน์ตัวเองว่าจะสามารถทนงานหนักตรากตรำในป่าได้หรือไม่ และจะเหมาะสมกับงานป่าไม้เพียงใด

จากข้อคิดเห็นของนายสเลตดังกล่าว ได้เป็นแรงผลักดันให้รัฐบาลสยามมองเห็นถึงความสำคัญในเรื่องวิชาการป่าไม้ และบุคคลากรด้านการป่าไม้ จึงได้เริ่มส่งนักเรียนไทยไปศึกษาวิชาการป่าไม้ โดยทุนของรัฐบาลเป็นชุดแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ ที่อิมพีเรียลฟอเรสต์คอลเลจ (Imperial Forest College) เมืองเดราดูน ประเทศอินเดีย นักเรียนที่ได้รับทุนมีจำนวน ๔ คน คือ

๑. นายทองคำ เศวตศิลา (พระยาวันพฤกษ์วิจารณ์)
๒. นายวาศ วินทุพราหมณกุล (พระยาพนพลาภักษ์)
๓. นายเอื้อ นิยมฤกษ์ (พระยาสมมติบริหาร)
๔. นายลก นิยมฤกษ์ (ขุนวนขันที่ประเวศ)

ซึ่งทั้งสี่ท่านก็ได้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร ๒ ปี กลับมารับราชการในกรมป่าไม้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๖

๕. ริเริ่มให้มีการดำเนินงานทางวิชาการ

เมื่อกรมป่าไม้เริ่มว่าจ้างชาวต่างประเทศเพิ่มเข้ามาช่วยกิจการด้านป่าไม้มากขึ้นในปีพ.ศ. ๒๔๔๑ ได้มีการสำรวจแผนที่ป่าไม้สักในท้องที่จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ สุโขทัย และกำแพงเพชร สำเร็จไปเป็นอันมาก แผนที่เหล่านี้สามารถใช้เป็นหลักในการวางโครงการป่าไม้ในเวลาต่อมา นอกจากนี้ยังมีการเก็บตัวอย่างไม้และสัตว์ป่าเพื่อมาทำการศึกษา และบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับพันธุ์ไม้และสัตว์ป่าในประเทศอีกเป็นจำนวนมาก

ลาออกจากราชการกรมป่าไม้ของสยาม

นาย เอช. สเลต ได้ปฏิบัติหน้าที่เจ้ากรมป่าไม้มาด้วยดีจนครบกำหนด ๒ ปี ในเดือน มกราคม ร.ศ. ๑๑๙ (พ.ศ. ๒๔๔๓) ตามการต่อสัญญาว่าจ้างเมื่อ ร.ศ. ๑๑๗ (พ.ศ. ๒๔๔๑) เขาได้ขอลาออกจากราชการกรมป่าไม้โดยอ้างเหตุผลว่าเนื่องจากมีความป่วยไข้ไม่เป็นปกติและเห็นว่านายตอดน่า (Mr. Tottenham) ซึ่งดำรงตำแหน่งปลัดกรมป่าไม้ขณะนั้นมีความสามารถจะรับราชการในตำแหน่งเจ้ากรมป่าไม้ต่อไปได้ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทราบความประสงค์ของนายสเลตก็ทรงมีพระบรมราชานุญาตให้ลาออกได้ เพราะทรงเห็นว่าเขาเป็นคนอายุมาก และไม่มีใครจะปรกติจริง แต่ในช่วงเวลานั้นนายตอดน่าปลัดกรมป่าไม้กำลังอยู่ในระหว่างการลาพักผ่อนและได้เดินทางไปประเทศอังกฤษ ยังไม่ถึงกำหนดกลับมารับราชการ ทางกระทรวงมหาดไทยจึงมีหนังสือแจ้งมาว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายสเลตอยู่รับราชการในกรมป่าไม้ต่อไปอีก ๗ เดือน จนถึงเดือน สิงหาคม ร.ศ. ๑๒๐ (พ.ศ. ๒๔๔๔) ซึ่งจะเป็นกำหนด ที่นายตอดน่าจะกลับจากยุโรป และได้พระราชทานเงินเดือนเพิ่มให้อีก คือจากเดิมได้รับเดือนละ ๑,๗๕๐ รูปี เพิ่มให้เป็น ๒,๒๐๐ รูปี และค่าครองชีพวันขึ้นอีกเดือนละ ๓๐๐ รูปี รวมได้รับเดือนละ ๒,๕๐๐ รูปี นับตั้งแต่เดือน มกราคม ร.ศ. ๑๑๙ เป็นต้นไป

เมื่อนายสเลตได้ทราบความดังนั้นก็ยินยอมรับราชการสืบต่อมา แต่อย่างไรก็ตาม การบริหารงานในกรมป่าไม้ ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับบังคับของกระทรวงมหาดไทยไม่ค่อยราบรื่นนัก เจ้ากรมป่าไม้และเสนาบดีมหาดไทยคงมีข้อขัดแย้งในเรื่องนี้อยู่บ้าง เพราะปรากฏหลักฐานในเวลาต่อมาว่าพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ เสนาบดีมหาดไทยขณะนั้นทรงมีพระหัตถเลขาหลวงวันที่ ๑๒ ตุลาคม ร.ศ. ๑๑๙ ถึงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อชี้แจงเหตุผลบางประการที่นายสเลตขอลาออก ซึ่งเป็นเรื่องที่มีได้มีการเปิดเผยเป็นทางราชการดังนี้ คือ

๑. นายสเลตเห็นว่าตำแหน่งเจ้ากรมป่าไม้ควรจะมีอำนาจเป็นอิสระมากกว่านี้ เสนาบดีมหาดไทยควรจะเกี่ยวข้องเพียงแนะนำหัวข้อใจความที่จะจัดการป่าไม้เท่านั้น แต่เสนาบดีมหาดไทยมีความเห็นว่า เสนาบดีจำเป็นต้องรู้เห็นการจัดทำไม้

ว่าเรื่องใด ๆ และเจ้ากรมป่าไม้ต้องการหรือและฟังคำสั่งของเสนาบดีมหาดไทยทุก ๆ อย่าง ซึ่งเคยพูดจาซึ่งแจ่มกันอยู่หลายครั้งก็ไม่เป็นที่ยินยอมตกลงกัน สรุปก็คือเสนาบดีมหาดไทยเห็นว่าควรมีอำนาจเสมอเจ้ากรมสรรพากร หรือเจ้ากรมตำรวจ

๒. นายสเลตเห็นว่า ที่ว่าการกรมป่าไม้และเจ้ากรมควรจะอยู่ที่เชียงใหม่ แต่เสนาบดีเห็นว่าควรอยู่ที่กรุงเทพฯ. เนื่องจากว่าถ้าจะรักษาผลประโยชน์ของราชการ และทำให้การป่าไม้ในพระราชอาณาจักรเรียบร้อยแล้ว จะยอมตามความเห็นของนายสเลตไม่ได้ เพราะการป่าไม้ทางหัวเมืองเหนือเกี่ยวกับผลประโยชน์ของเจ้านายในพื้นที่เมือง และมีชาวต่างประเทศอยู่เป็นจำนวนมาก เหตุการณ์ใด ๆ ที่เกี่ยวกับการป่าไม้ย่อมจะเกี่ยวข้องถึงการปกครองบ้านเมืองด้วย จะแยกป่าไม้ออกเป็นกรมพิเศษโดยเอกเทศหรือที่เรียกว่า "เทคนิคัลดีปาร์ตเมนต์" (Technical Department) ไม่ได้ แต่เสนาบดีก็ยอมรับว่าความเห็นของนายสเลตนั้นมีความสุจริตใจอยู่ แต่เป็นเพราะจะเอาแบบเมืองพม่า เจ้ากรมป่าไม้เมืองพม่ามีอำนาจมากจริง แต่เพราะพม่ากับพระราชอาณาจักรไทยไม่เหมือนกัน เสนาบดีจึงเห็นว่าควรจะให้เหมือนกันไม่ได้

สรุปความว่า นายสเลตต้องการแยกกรมป่าไม้ออกเป็นเอกเทศและบริหารโดยอิสระไม่ขึ้นกับกระทรวงมหาดไทย ตามแบบอย่างการบริหารป่าไม้ในประเทศพม่า อีกทั้งต้องการให้เจ้ากรมป่าไม้มีที่ว่าการประจำอยู่ที่เชียงใหม่ เพื่อความสะดวกรวดเร็วและคล่องตัวในการทำงานควบคุมดูแลและตรวจการป่าไม้ของไทย ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ทางภาคเหนือ แต่สำหรับเสนาบดีมหาดไทยแล้ว แม้จะทรงเข้าใจและตระหนักถึงความสุจริตใจในการทำงานของนายสเลต แต่ก็ทรงมีความเป็นห่วงผลประโยชน์และเสถียรภาพความมั่นคงของประเทศไทยมากกว่า จึงมิได้ยอมตามความประสงค์ของนายสเลตหมดทุกเรื่อง

ต่อมาในเดือนกรกฎาคม ร.ศ. ๑๒๐ (พ.ศ. ๒๔๔๔) นายตอดน่านมีหนังสือถึงกระทรวงมหาดไทย แจ้งว่าตนได้ป่วยหนักอยู่ที่อังกฤษและแพทย์สั่งให้พักรักษาตัวอยู่ก่อน จึงไม่สามารถเดินทางมารับหน้าที่ตามกำหนดได้ จะมาได้ก็ต่อเมื่อสิ้นเดือนกันยายน ร.ศ. ๑๒๐ เมื่อมีความจำเป็นดังนี้ ทางกระทรวงมหาดไทยได้ทบทวนนายสเลตว่าจะช่วยอยู่รับราชการต่อไปก็ให้มีสัญญาต่อกันว่า ถ้ารัฐบาลสยามไม่พอใจนายสเลต หรือนายสเลตไม่พอใจจะรับราชการแล้วก็ให้แต่ละฝ่ายบอกล่วงหน้า ๓ เดือนเป็นอันขาดสัญญา เมื่อเป็นดังนี้ทางกระทรวงมหาดไทยเกิดลำบากใจ เพราะได้ให้สัญญาแก่นายตอดน่านว่าจะให้ดำรงตำแหน่งเจ้ากรมป่าไม้แทนนายสเลตและได้แจ้งไปยังรัฐบาลอินเดียทราบแล้ว หากมีการเปลี่ยนแปลงก็จะก่อให้เกิดความเสื่อมเสียอย่างยิ่ง

ทางกระทรวงมหาดไทยได้ปรึกษากับนายริเวตคาร์แนค (Mr. C. Rivett Carnac) ที่ปรึกษาราชการกระทรวงคลัง ได้ให้ความเห็นว่า นายสเลตเป็นผู้ชำนาญในการป่าไม้ รับใช้ราชการมาด้วยดีและทำเงินเข้าคลังได้มาก ควรให้รับราชการสืบไป โดยให้นายสเลตเป็นเจ้ากรมป่าไม้ใหญ่กำกับราชการที่เชียงใหม่ ให้นายตอดน่านเป็นเจ้ากรมป่าไม้รอง กำกับงานที่กรุงเทพฯ ดังนี้

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทราบความดังนั้น ได้ทรงมีพระราชหัตถเลขาตอบสรุปความคือ พระองค์ไม่ทรงเห็นชอบด้วย ทรงให้เหตุผลว่า

๑. การมีหัวหน้าในกรมหมื่นถึงสองคนไม่เป็นแบบอย่างที่ดี
๒. การให้นายสเลตประจำที่เชียงใหม่ และนายตอดน่านประจำอยู่ที่กรุงเทพฯ นั้นอังกฤษต้องการจะรักษาผลประโยชน์ของอังกฤษเอง
๓. หากจะให้นายสเลตรับตำแหน่งเจ้ากรมต่อไป จะเป็นการเสียสัตย์ต่อนายตอดน่านที่รัฐบาลไทยสัญญาว่าจะให้ดำรงตำแหน่งเจ้ากรมป่าไม้

ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้ทางกระทรวงมหาดไทยกำกับราชการกรมป่าไม้ไปเองก่อนในระหว่างที่นายตอดน่านยังไม่กลับมา ช่วงเวลาเพียงประมาณเดือนเศษเท่านั้นและในเดือนสิงหาคม ร.ศ. ๑๒๐ ทางรัฐ

บาลินเดียได้มีจดหมายแจ้งมาว่าไม่สามารถให้นายสเลตรับราชการที่ประเทศสยามต่อไปได้อีก นายสเลตต้องเข้ารับหน้าที่ที่เมืองพม่าในเดือนสิงหาคม ร.ศ. ๑๒๐ ตามที่ได้ตกลงกันไว้แล้ว และทางกระทรวงมหาดไทยก็ได้รับหนังสือจากนายดับบลิว. เจ. อาร์เชอร์ (Mr. W.J. Archer) อุปทูตอังกฤษขณะนั้น แจ้งมาว่านายสเลตต้องเดินทางกลับไปพม่าในเดือนสิงหาคม ร.ศ. ๑๒๐ นี้แน่นอน

นายสเลตได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวันที่ ๑๓ สิงหาคม ร.ศ. ๑๒๐ (พ.ศ. ๒๔๔๔) เวลาบ่าย เพื่อกราบถวายบังคมลาและเดินทางกลับไปรับหน้าที่ยังประเทศพม่าต่อไป

แม้นายเอช.สเลต จะมีเวลาปฏิบัติงานในกรมป่าไม้ของไทยเพียงประมาณ ๖ ปี แต่เขาก็ได้ใช้เวลา ๖ ปี นั้นทำงานในหน้าที่อย่างจริงจัง เขาได้ใช้ประสบการณ์ และความรู้ความสามารถด้านการป่าไม้ ประกอบกับความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน มาช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทางกรมป่าไม้ที่สะสมมานานนับร้อยปีให้คลี่คลายลงได้อย่างดีเยี่ยม ถึงแม้ในบางครั้งอาจมีความคิดเห็นไม่ตรงกับผู้ร่วมงานบางท่าน แต่ก็เป็นที่เพราะเขามีความเชื่อมั่นในวิชาชีพสูง มีความเป็นตัวของตัวเองไม่เหมือนใคร การพูดจาตรงไปตรงมาไม่อ้อมค้อมของเขาแสดงถึงความสุจริตใจในการทำงาน และมีน้ำใจจริงต่อผู้คบหาสมาคมด้วย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เคยมีพระราชหัตถเลขาจากกลางถึงนายเอช. สเลตตอนหนึ่งว่า "...ได้สังเกตดูอัธยา ไศรยมิสเตอร์สเลตนี้ เป็นคนที่ขี้มักจะขอดซ้อน ฤกว่ากล่าวถึงความคิดของผู้อื่นโดยไม่เกรงใจ แต่คำที่จะกล่าวนั้นได้เลือกฟังโดยแน่แกใจแล้วถึงกล่าว และไม่เป็นที่กล่าวถึงทางเสีย ย่อมออกความเห็นทางแกซึ่งเป็นการสมควรชื่อตรงเหมือนฝ่ายผู้ซึ่งจะไม่พอใจ จะคิดป้องกันเองทั้งสิ้น เมื่อสิ่งเกิด ๆ ดูก็ยิ่งนึกชอบใจมากขึ้นทุกที นับว่าเป็นผู้มีอัธยาไศรยถูกใจแท้ได้คนหนึ่ง..."

นายเอช. สเลต เป็นชาวต่างประเทศผู้หนึ่งที่มีบทบาทในการบุกเบิกงานด้านการป่าไม้ของไทยมาแต่แรกเริ่ม ได้ช่วยเหลือกิจการของกรมป่าไม้มาอย่างดีเยี่ยม เขาเป็นผู้มีส่วนผลักดันให้เกิดการก่อตั้งกรมป่าไม้ของไทยขึ้นและได้ทำให้งานด้านการป่าไม้ของไทยมีระบบกฎเกณฑ์ตามหลักวิชา มีหลักฐานมั่นคงและมีการพัฒนามาสู่แนวทางการดำรงรักษาป่าไม้จำนวนมากมายให้คงอยู่เป็นสมบัติของชาติและประชาชนชาวไทยมาจนถึงทุกวันนี้ นายเอช. สเลต จึงนับเป็นชาวต่างชาติที่ได้สร้างคุณความดีไว้แก่ประเทศไทย และเป็นผู้ที่ควรค่าแก่การยกย่องผู้หนึ่ง

ตารางแสดงสรุปข้อมูลจากแบบสอบถาม

1. ที่นาและไร้สวน	ร้อยละ
1-10 ไร่	27.18
11-20 ไร่	29.13
21-40 ไร่	28.16
41-60 ไร่	3.88
มากกว่า 60 ไร่	0
ไม่มีที่นาและไร้สวน	11.65

2. การประกอบอาชีพกสิกรรม	ร้อยละ
ประกอบอาชีพกสิกรรม	74.23
ไม่ได้ประกอบอาชีพกสิกรรม	8.25
ให้คนอื่นเช่าที่เพื่อประกอบการ	17.53

3. รายจ่ายประจำ	ร้อยละ
ค่าอาหาร	28.34
ค่าน้ำ	28.61
ค่าไฟฟ้า	28.88
ค่าโทรศัพท์	5.45
ค่าผ่อนส่งรายเดือนอื่นๆ	8.72

4. ภูมิสำเนาเดิม	ร้อยละ
บ้านไผ่ขอน้ำ	72.22
ตำบลโคกมะตูม	12.04
อำเภอพรหมพิราม	10.19
จังหวัดพิษณุโลก	3.70
อื่นๆ	1.85

5. อนาคตการย้ายภูมิสำเนา	ร้อยละ
ไม่ย้าย	88.79
ย้าย	7.48
ไม่แน่นอน	3.74

6. ความถี่ในการตัดบัตร	ร้อยละ
ทุกวัน	62.14
ทุกสัปดาห์	3.88
เฉพาะวันสำคัญ	17.48
เฉพาะโอกาสพิเศษ	13.59
ไม่เคยเลย	2.91

7. ความรู้จักเพื่อนบ้าน	ร้อยละ
รู้จักเกือบทุกคน (ร้อยละ 80)	84.91
รู้จักมาก (ร้อยละ 61-80)	9.43
รู้จักเฉพาะญาติ (ร้อยละ 41-60)	3.77
รู้จักเฉพาะละแวกบ้าน (ร้อยละ 21-40)	1.89
ไม่ค่อยรู้จักใคร (ต่ำกว่าร้อยละ 20)	0

8. เครื่องใช้ไฟฟ้า	ร้อยละ
โทรทัศน์	19.53
วิทยุ	15.69
พัดลม	18.98
ตู้เย็น	19.16
เครื่องซักผ้า	3.47
หม้อหุงข้าว	18.43
เครื่องปั่นน้ำ	2.55
อื่นๆ	2.19

9. อายุของบ้าน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 10 ปี	11.11
11-20 ปี	14.81
21-30 ปี	18.52
31-40 ปี	22.22
มากกว่า 50 ปี	33.33

10. แผนการรื้อบ้าน	ร้อยละ
ไม่รื้อ	87.38
รื้อ	12.62

11. รูปแบบบ้านใหม่ที่คิดจะสร้าง	ร้อยละ
บ้านไม้ใต้ถุนสูง	33.78
บ้านปูนชั้นเดียว	13.51
บ้านผสมระหว่างไม้และปูน	24.32
บ้านปูน 2 ชั้น	10.81
อื่นๆ	17.57